

Isabella Sandell

AVOLIITON PURKAMISEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Liiketalouden koulutusohjelma

2019

AVOLIITON PURKAMISEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Sandell, Isabella

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Liiketalouden koulutusohjelma

Maaliskuu 2019

Ohjaaja: Kuohukoski, Minna

Sivumäärä: 34

Asiasanat: avoliitto, avoero, yrittäjät, pesänjako

Opinnäytetyössä on tutkittu avoliiton purkamisen vaikutusta avopuolisoiden yhteisomistukseen sekä tavanomaisen omaisuuden, että yhteisen yrityksen näkökulmasta, eli miten avopuolisoiden omaisuus jakautuu ja mitä yritystoiminnan käy, kun avoliitto päättyy eroon.

Avoliitto voi olla joko lailla säännelty tai sääntelemätön, jolloin avoliiton purkautuessa sovelletaan joko lakia avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (ns. avoliittolaki), tai lakia eräistä yhteisomistussuhteista. Vuonna 2011 voimaan tullut avoliittolaki on tuonut avopuolisolle avoerossa mahdollisuuden hakea pesänjakajan määräämistä omaisuuden erottelun toimittamiseksi. Laki mahdollistaa myös hyvityksen hakemisen toiselta puolisoilta, mikäli avoerosta ja omaisuuden jakamisesta huolimatta puolisoitten kesken syntyisi toiselle perusteetonta etua.

Työssä on tutkittu avoliittoon liittyvää teoriaa ja lainsäädäntöä ja selvitetty myös henkilö- ja osakeyhtiöihin liittyvää lainsäädäntöä, joiden näkökulmasta avopuolisoiden yhteistä yritystoimintaa on tutkittu. Työssä on selvitetty ne keinot, joita avopuolisilla on tilanteesta riippuen käytössään yhteistalouden purkamiseksi ja yritystoiminnan jakamiseksi tai päättämiseksi. Teoriaa on havainnollistettu myös case-tyyppisin esimerkein, joissa on pyritty käymään läpi erilaisia avoerotapauksia, joissa omaisuus jaetaan puolisoitten kesken erilalla ja puolisoitten yhteinen yritystoiminta päättyy tai jatkuu toisen puolison toimesta.

THE ECONOMIC EFFECTS OF COMMON-LAW DIVORCE

Sandell, Isabella

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in business administration

March 2019

Supervisor: Kuohukoski, Minna

Number of pages: 34

Keywords: common-law marriage, common-law divorce, entrepreneur, distribution of an estate

---

This thesis has studied the effects of a common-law divorce, how the divorce affects the entrepreneurship if the spouses have owned a business together and how their private property is divided in the divorce.

The common-law marriage can either be regulated with a law, in which case the act on the dissolution of the household of cohabiting partners is adapted when the common-law marriage ends in divorce. In case this law can not be adapted, the common-law marriage is not regulated with law and the law regarding joint ownership will be adapted. The act on the dissolution of the household of cohabiting partners entered into force in year 2011 and it has given the spouses the opportunity of getting an executor to divide their joint property. The law also gives the possibility to search for compensation from the other spouse if the divorce would bring him or her groundless advantage in the divorce.

In the thesis theory and legislation concerning common-law marriage and companies has been studied as what means the partners have in a divorce situation to end their common-law marriage. The thesis studies how the partners can separate their private and shared property and what help legislation offers in these matters as well as separating or continue with their joint business. There are also some case-examples that will clarify the theory in different situations concerning dividing the property between the partners and ending or continuing their joint business.

SISÄLLYS

TERMILUETTELO	1
1 JOHDANTO.....	2
2 OPINNÄYTETYÖONGELMA	3
2.1 Teoreettinen viitekehys	3
2.2 Käytettävät menetelmät	4
3 AVOLIITON PURKAMINEN	6
3.1 Avoliitto	6
3.2 Avoliittolaki ja yhteisomistuslaki	8
3.2.1 Hallituksen esitys uuden avoliittolain taustalla	8
3.2.2 Avoliittolaki	9
3.2.3 Yhteisomistuslaki	10
3.3 Varallisuus avoliitossa	11
3.4 Yhteisomistuksen purkaminen.....	13
3.4.1 Omaisuuden erottelu.....	14
3.4.2 Avopuolisoiden väliset sopimukset.....	16
3.4.3 Hyvitys	17
3.4.4 Perusteettoman edun palautus	19
3.4.5 Käyttökorvaukset.....	20
3.4.6 Työsuhde	20
4 AVOLIITON PURKAMISEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET.....	22
4.1 Yritystoiminta	22
4.1.1 Avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö	22
4.1.2 Osakeyhtiö	25
4.2 Uskottu mies	25
4.2.1 Uskotun miehen hakeminen ja määrääminen tehtävään	26
4.2.2 Uskotun miehen tehtävät ja toimivalta	27
5 CASE-TAPAUKSET JA RATKAISUT	28
5.1 Case A.....	28
5.2 Case B.....	29
5.3 Case C.....	30
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	31
LÄHTEET.....	34

TERMILUETTELO

Säädösten lyhenteet

AKL	Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä
AL	Avoliittolaki 13.6.1929/234
AVOL	Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 14.1.2011/26
KAEL	Kansaneläkelaki 11.5.2007/568
OYL	Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624
PK	Perintökaari 5.2.1965/40
TSL	Työsopimuslaki 26.1.2001/55
VML	Laki välimiesmenettelystä 23.10.1992/967
YhtOmL	Laki eräistä yhteisomistussuhteista 25.4.1958/180

Muut lyhenteet

HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
OM	Oikeusministeriö

1 JOHDANTO

Idea opinnäytetyöni aiheeseen sai alkunsa, kun pohdin avoliiton ja avioliiton eroja varallisuuden näkökulmasta. Itselleni näiden kahden erot olivat silloin täysin vieraita ja minua kiinnosti tutkia syvemmin, miten omaisuuden jako tapahtuu, kun puoliset ovat avoliitossa. Omassa ystäväpiirissäni, kuten yhteiskunnassamme tänä päivänä yleisesti, ovat avoliitot avioliittoja paljon yleisempiä varsinkin nuorten aikuisten keskuudessa ja monilla avopuolisoilla on yhteisiä lapsia. Tämä herätti miettimään, mitä keinoja avopuolisoilla on mahdollisessa erossa käytettävään omaisuuden jakamiseksi. Avoliitossa elävät ovat monesti avioliitonomaisessa suhteessa keskenään ja avoliittoa saattaa olla takana useampi vuosikymmen eikä heillä välttämättä ole aikomusta solmia avioliittoa, eli mennä naimisiin. Kun avioliittoa ei ole solmittu, ei puolisoita kuitenkaan sido avioliittolain tuomat taloudelliset ja juridiset oikeudet tai velvollisuudet.

Minua kiinnostaa erityisesti omaisuuden jako siitä näkökulmasta, kun jaettavana on muun avopuolisoiden yhteisen omaisuuden lisäksi yhteinen yritys, sillä se eroaa tavanomaisesta omaisuudesta niin paljon. Moni avopari ryhtyy yrittämään yhdessä joko niin, että toinen on mukana ikään kuin sijoittajan roolissa taloudellisella panoksella tai sitten he toimivat yhdessä täysipäiväisinä yrittäjinä. Toivon, että opinnäytetyöni avulla voin selventää avopuolisoiden yhteistalouden purkamisen keinoja ja selkiyttää monimutkaista prosessia avoerotilanteessa oleville. Haluan tuoda esiin ne keinot, joita avopuolisoilla on lain mukaan oikeus hyödyntää yhteistalouden purkamisessa ja yritystoiminnan jakamisessa ja luoda prosessista selkeän kuvan lukijalle.

Opinnäytetyöni hyötynä on, että aihe on mielenkiintoinen ja ajankohtainen kun tänä päivänä avoliitot ovat entistä yleisempi parisuhdemuoto ja usein myös pysyväksi ajateltu. Ero ei tietenkään ole puolisoilla yhteistä avoliittoa aloittaessa mielessä, mutta siihen varautuminen olisi aina puolisoiden parhaaksi koska valitettavasti moni avoliitto päättyy eroon. Perheyrietykset ja puolisoiden yhdessä perustamat yritykset ovat tavanomaisia, mutta mitä tapahtuu, kun yhteiselämä päättyy eikä yritystoimintaa voida yhdessä jatkaa?

2 OPINNÄYTETYÖONGELMA

Opinnäytetyöni ongelmana on avoliiton purkamiseen liittyvät taloudelliset ja juridiset kysymykset, kun osapuolilla on ollut yhteistä omaisuutta. Useimmissa tapauksissa tällaista omaisuutta ovat esimerkiksi osakehuoneistot, asuinkiinteistöt ja irtain omaisuus, mutta haluan tutkia asiaa myös syvemmältä, siitä näkökulmasta, kun yhteistä omaisuutta ovat nimenomaan yritykset, tarkemmin tavoitteenani on tutkia asiaa henkilö- ja osakeyhtiöiden näkökulmasta. Opinnäytetyölläni pyrin vastaamaan seuraavaan kysymykseen:

- Miten omaisuudenjako tapahtuu avoliiton päätyttyä, kun puolisoilla on yhteistä omaisuutta sekä yhteinen henkilö- tai osakeyhtiömuotoinen yritys.

2.1 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyössäni käsittelen avoliiton purkamisesta johtuvia taloudellisia vaikutuksia, etenkin yrittäjäpuolisoiden näkökulmasta. Miten yritys jaetaan eron sattuessa, jos puoliset eivät voi enää jatkaa yhdessä yrittäjinä? Jos toinen puolisoista on yrittäjä, voiko hän joutua avoerotilanteessa tilanteeseen, jossa hän joutuu luovuttamaan osan yritystään avopuolisolle tai maksamaan hänelle yritykseen liittyvää hyvitystä?

Aluksi perehdyn avoliiton yleisiin käsitteisiin teoriassa, mikä on avoliitto ja miten se määritellään juridisesti ja miten avoliitossa varallisuus jakautuu puolisoitten kesken. Tutkin myös, millaisia erilaisia keinoja laki tarjoaa avoliiton purkamiselle ja miten avoliiton kesto ja muut seikat vaikuttavat näihin käytettävissä oleviin keinoihin. Sen jälkeen tarkastelen tarkemmin, millaisia yritysmuotoja avopuolisoiden yritykset voisivat olla, syvennyn tässä nimenomaan henkilöyhtiöihin ja osakeyhtiöihin. Millaisia vaikutuksia avoliiton purkamisella on yritystoimintaan ja yhdessä omistettuun yritykseen ja mitä keinoja yhteisomistuksen purkamiselle on, kun kyseessä ovat yritykset.

Työni käsittelee yritystoiminnan näkökulmasta yhteistalouden purkamista, kun avopuolisot eroavat. Työssäni en ole syventynyt tutkimaan tilannetta siitä näkökulmasta,

kun avoliitto päättyy toisen puolison kuolemaan. Olen päättänyt myös rajata työni koskemaan vain henkilöyhtiöitä ja osakeyhtiöitä, jotta voin käsitellä mahdollisimman kattavasti vain nämä tietyt yritysmuodot. Tarkoitukseni tällä on ollut rajata työni niin, että voin tutkia näitä tiettyjä osa-alueita mahdollisimman laajalti ja perusteellisesti.

2.2 Käytettävät menetelmät

Työni on oikeudellinen empiirinen tapaustutkimus. Pyrin tieteellisellä tutkimuksella ratkaisemaan ongelmaa ja selvittämään tutkimuskohteen lainalaisuuksia ja toiminta-periaatteita, jotta voin kuvata, selittää ja ymmärtää aiheeseen liittyvää todellisuutta. Tieteellinen tutkimus jakautuu empiiriseen tutkimukseen ja teoreettiseen tutkimukseen. Empiirinen tutkimus hyödyntää kokemusperäistä, havaintoihin perustuvaa tietoa ja se tuottaa tietoa todellisuudesta jossa tutkimuksen konkreettinen tutkimusaineisto toimii teorian ohella lähtökohtana tutkimukselle ja saadaan havaintoihin perustuvaa tietoa. Empiiristä tutkimusmenetelmää käytetään, kun kyseessä on luonnontieteisiin tai ihmistieteisiin liittyvä tutkimus, joista jälkimmäiseen oikeustiede liittyy. (Keinänen & Väättänen 2016, 246-247)

Empiirisiä menetelmiä voidaan käyttää monin eri tavoin oikeudellisessa tutkimuksessa ja tutkimuksen kohteena tulee olla jokin oikeudellinen ilmiö. Tämä tarkoittaa sitä, että empiirisen oikeustieteellisen tutkimuksen kohteiden kirjo on laaja, se voi olla mikä vain oikeuden maailmaan liitettävissä oleva yhteiskunnallinen ilmiö. Empiirisiä menetelmiä on mahdollista käyttää seuraavasti:

- Vallitsevan oikeudellisen tilan ja sen yhteiskunnallisen merkityksen kuvaaminen
- Osapuolten käyttäytymisen ja kokemusten kuvaaminen ja selittäminen
- Lainsäädännön muutosten ennustaminen ja erilaisten toimenpideohjelmien vaikutus yhteiskuntaan ja jälkikäteen näiden aiheuttamien taloudellisten vaikutusten arviointi ja mittaaminen
- Oikeus- ja hallintokäytännön kuvaaminen
- Todistusaineiston tuottaminen oikeudenkäynnissä

(Keinänen & Väättänen 2016, 249-252)

Empiiristä havaintoaineistoa kerätessä on tärkeää, että aineistoa osataan analysoida sopivin menetelmin, jotta päätelmät ovat luotettavia. Tuloksia tulisi myös osata käyttää empiirisen tiedon tuottamiseen ja tulosten hyödyntämiseen päätöksenteossa. (Keinänen & Väättänen 2016, 252)

Oma tutkimusintressi tulee tunnistaa tutkimusta tehdessä, jotta on mahdollista määrittellä tutkimukselle oma metodinen suuntaaminen. Lainopilliseen tutkimuskysymykseen ei voi vastata empiiristä aineistoa käyttäen, sillä lainoppi ei tarjoa vastausta kysyttäessä miksi tai miten jokin toimii tietyllä tavalla. Ei ole olemassa yhtä oikeaa ratkaisua oikeustieteelliseen alaan liittyvien tutkimusongelmien selvittämiseen vaan tutkimusmenetelmä tulee aina valita tapauskohtaisesti. Jotta tutkimus onnistuu, tulee tutkimustehtävä asettaa ja valita sen perusteella oikea tutkimusmenetelmä. (Keinänen & Väättänen 2016, 253)

Oma tutkimukseni perustuu laadullisiin menetelmiin. Keräämäni tieto perustuu lainoppiin, oikeuskäytäntöihin, säädöksiin ja muuhun teoriaan. Laadulliset menetelmät ovat sallineet minun kerätä tutkimusaineistoa laajalti ja tekemään niihin perustuvia havaintoja. Työssäni olen myös havainnollistanut tekemiäni tutkimuslöydöksiä esimerkein, joissa kuvaan erilaisia tilanteita ja sovitan tekemiäni löydöksiä käytännön esimerkkitapauksiin.

Laadullisen tutkimuksen tekemiseen ei ole olemassa tiettyä tieteenalaa, johon sitä voi käyttää tai tiettyä tapaa miten se tulisi toteuttaa. Tutkimukset kuitenkin kohdistuvat aina reaali maailmaan eikä aineistoa kerätä yhtä strukturoidusti kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa kyselylomakkein, vaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään enemmän hyväksi osallistuvaan havainnointiin perustuvaa tutkimusta. Tutkimusaineisto voi olla tutkijan tai muun tahon toteuttamaa tekstiä ja koostua valmiista dokumenteista kuten lainvalmisteluaineistosta ja tuomioistuinten ratkaisuksista. Tutkijan ei tule antaa omien ennakkotietojensa tai aiempien kokemustensa vaikuttaa tutkimukseen tai tutkimusaineiston tarkastelunäkökulmaan. (Keinänen & Väättänen 2016, 259-261)

3 AVOLIITON PURKAMINEN

Avoliittoa ei voi rekisteröidä kuten avioliittoa. Sen vuoksi avoliittoja ja avoeroja on mahdoton tilastoida tarkasti. Tässä luvussa käsitellään sitä, mikä käytännössä on avoliiton määritelmä ja millaiset edellytykset uusi avoliittolaki asettaa avoliitoille, jotta avoerotilanteessa lakia voidaan soveltaa. Avoliitossa varallisuus määräytyy omistussuhteiden perusteella mutta avoliiton purkautuessa puolisoilla saattaa olla oikeus hyvitykseen tekemistään panoksista yhteiseen omaisuuteen. Avopuolisot voivat myös laatia keskinäisiä sopimuksia mahdollisen avoeron varalta, jos he ovat kauaskatseisia ja haluavat turvata oman omaisuutensa ja selkeyttää mahdollista eroa.

3.1 Avoliitto

Tilastollisesti suomalaisista perheistä noin joka viides on avoliittoperhe ja näistä perheistä kahdessa viidestä on vähintään yksi lapsi. Tutkimusten mukaan avopuolisoilla on yhteisomistusta ja yhteistä rahan- ja työnjakoa. Voidaan siis todeta avoliittoperheen olevan suomessa merkittävä perhemuoto. (Oikeusministeriö 2008, 17)

Avoliitto on kahden aikuisen solmima lyhyt- tai pitkäkestoinen liitto, johon voi myös kuulua joko yhteisiä tai toisen osapuolen lapsia. Avoliittoa edeltää seurustelusuhde, jonka muuttumista avoliitoksi ei rekisteröidä, jolloin avoliiton alkamisajankohtaa ei voida täsmällisesti määrittää, toisin kuin avioliittoa, jonka alkaminen ja päättyminen rekisteröidään. (Kangas 2018, 263)

Nykyään avoliitto ei ole pelkästään avioliittoa edeltävä välivaihe, vaan pysyvä olotila ja parisuhdemuoto, johon hankitaan myös yhteisiä lapsia eikä puolisoilla välttämättä ole aikomustakaan solmia avioliittoa. (Nystén 2015, 96.)

Avoliitto on alle 30-vuotiaiden keskuudessa suosituin perhemuoto Suomessa. Avoliittojen määrä on tasaisessa kasvussa, vuonna 1990 avoliittoja oli solmittu noin 190 000 ja vuonna 2016 määrä oli 341 760, josta kahden aikuisen muodostamia perheitä oli 218 439 ja lapsiperheitä 123 321. Avoliittoa voi olla vaikea määrittää, koska avoliitto

vaatii suhteen vakiintumisen eikä lyhytaikaista yhdessä asumista voida vielä katsoa avoliitoksi. Suhteen katsotaan vakiintuneen avoliitoksi, kun puoliset ovat eläneet yhteisessä taloudessa useamman kuukauden ajan ja heillä on yhteinen asunto ja koti-osoite ja kumpikin käyttää yksityisiä varojaan yhteisiin hankintoihin ja talouteen. (Kangas 2018, 264 - 265)

Kaikkia samassa taloudessa asuvia ei voida pitää avopuolisoina, sillä avoliitto edellyttää parisuhdetta osapuolten välillä ja tarkoituksellista yhteistaloutta. Kahta samassa osoitteessa asuvaa vastakkaisen sukupuolen edustajaa ei siis automaattisesti voida pitää perheoikeudellisesti avopuolisoina. Avopuolisoita voivat olla myös saman sukupuolen edustajia. Ikärajaa avoliitolla ei ole ja avoliittolakia voidaan soveltaa myös alaikäisiin, mikäli heillä on avoliittolain edellyttäen yhteinen lapsi. (Nystén 2015, 97-98)

Yhdessä asuminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä avoliitossa, vaan avoliitto perustuu puolisoitten yhteistalouteen. Tilanteessa, jossa toinen puolisoista joutuu esimerkiksi työn vuoksi muuttamaan toiselle paikkakunnalle, pysyy avoliitto edelleen voimassa, vaikka puoliset eivät asu saman katon alla. Myöskään avoliitossa käytyjen riitojen seurauksena tapahtuvaa mahdollista lyhytaikaista erilleen muuttoa ei katsota avoliiton purkautumiseksi, jos puoliset kuitenkin palaavat takaisin saman katon alle. (Nystén 2015, 96)

Avoliittoon ei liity avioliiton lailla oikeusvaikutuksia kuten oikeutta perintöön toisen osapuolen kuoltua (Perintökaari 40/1965, 3 luku 1 §) tai osituksen toimittamista (Avoliittolaki 234/1929, 85 §) avoliiton päätyttyä. Avoliitossa elävät ovat perheoikeudellisessa mielessä verrattavissa kahteen toisilleen tuntemattomaan henkilöön. (Nystén 2015, 98)

Kihlaus ei vaikuta avoliiton jatkumiseen, vaan suhdetta pidetään edelleen avoliittona, kunnes puoliset solmivat keskenään avioliiton tai avoliitto jostakin syystä päättyy. Avoliitto voi purkautua joko puolison kuoleman vuoksi tai pysyvään erillään asumiseen. (Kangas 2018, 256)

Vuonna 2019 voimaantulleen etu- ja sukunimilain 946/2017 2. luvun 16 §, 1 momentin nojalla avopuolisot voivat ottaa yhteisen sukunimen, mikäli avopuolisolla on yhteinen

lapsi tai avoliittoa on takana viisi vuotta. Aiemmin yhteisen sukunimen hakemuksen myöntämisperusteena on ollut, että avopuolisoilla on yhteinen lapsi, mutta ennen tätä vuonna 2009 nimilautakunnan tekemää muutosta ei yhteistä sukunimeä saanut avoliitossa edes puolisot, joilla oli yhteinen lapsi. (Kangas 2018, 268)

3.2 Avoliittolaki ja yhteisomistuslaki

Ennen avoliittolain voimaantuloa, on sovellettu yhteisomistuslakia, kun avoliitto purkautuu. Uusi laki astui voimaan vuonna 2011, joka on sovellettavissa silloin, kun sen määrittämät edellytykset avoliitosta täyttyvät. Muissa tapauksissa sovelletaan edelleen yhteisomistuslakia. Avoliittolaissa säädetään vain avoliiton purkautumisesta, siinä ei siis säädetä muusta avoliittoon tai sen voimassaoloon liittyvästä kuten avioliittolaissa, jossa on säädetty aviopuolisoiden velvollisuuksista ja oikeuksista myös avioliiton aikana.

Avoliittolaki ei anna erotilanteessa samanlaista taloudellista turvaa osapuolille kuin avioliittolaki antaisi, joten suositeltavaa on laatia avopuolisoiden kesken sopimuksia avoeron varalle. (Nysten 2015, 96)

3.2.1 Hallituksen esitys uuden avoliittolain taustalla

Hallitus on esityksessään 37/2010 ehdottanut uutta lakia säädettäväksi avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta. Tilastollisesti noin joka viides suomalainen perhe elää avolitossa, joten se on merkittävä perhemuoto. Esityksen tarkoituksena on ollut tehdä avopuolisoiden oikeudellisesta asemasta selkeämpi ja parempi kun avoliitto päättyy. Aiemmassa lainsäädännössä ei ole ollut erityisiä säännöksiä avopuolisoiden keskinäisiä varallisuussuhteita koskien, jonka vuoksi avopuolisoihin on sovellettu samoja säännöksiä, joita sovelletaan, kun kyseessä on kaksi toisilleen vierasta henkilöä ja heitä koskevat varallisuussuhteet. Tämä on koitunut ongelmaksi, koska avoliiton aikana puolisoilla on ollut tarkoituksenmukainen yhteistalous, toisin kuin toisilleen vierailta henkilöillä. (HE 37/2010)

Ehdotuksessa on ilmaistu, ettei lain tarkoituksena olisi rinnastaa avopuolisoita avio-
puolisoihin eikä luoda avoliitosta avioliiton kaltaista instituutiota, sillä moni avoliit-
tossa elävä saattaa välttää avioliiton solmimista, jotta he välttävät avioliiton tuomat
oikeusvaikutukset. Laissa määriteltäisiin avopuolisoiksi sukupuolesta riippumatta sel-
laiset parisuhteen osapuolet, jotka ovat asuneet vähintään viiden vuoden ajan yhteista-
loudessa tai joilla on yhteinen lapsi. Lailla halutaan turvata avopuolison taloudellista
suojaa avopuolison kuoleman jälkeen ja antaa avopuolisoille oikeus hakea hyvitystä
toisen hyväksi antamastaan panoksesta. Myös pesänjakajasta on haluttu säätää, jotta
omaisuuden erottelu ja hyvitystä koskevat erimielisyydet voitaisiin hoitaa ulkopuoli-
sella avustuksella. (HE 37/2010)

Sopimusvapautteen avoliitossa kannustetaan myös hallituksen esityksessä, jossa koros-
tetaan, että avopuolisoiden tulisi käyttää sopimusvapauttaan ja laatia mahdollisten riit-
atilanteiden selkiyttämiseksi keskinäisiä sopimuksia koskien heidän välisiä varalli-
suussuhteitaan. Siltä varalta, että keskinäisiä sopimuksia ei ole ennalta tehty varalli-
suussuhteiden järjestelmiseksi on laissa haluttu säätää yhteistalouden hyväksi annet-
tujen panosten hyvittämisestä, eli hyvityksestä sellaisessa tilanteessa, kun toinen avo-
puoliso on panostanut joko taloudellisesti tai työskentelemällä yhteistalouden hyväksi
niin että hän on tällä tavoin kartuttanut tai auttanut säilyttämään toisen puolison omai-
suutta jolloin tämä osapuoli on saanut tilanteessa perusteetonta etua. (HE 37/2010)

3.2.2 Avoliittolaki

Lakia avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 26/2011 sovelletaan kun avoliitto
päättyy ja yhteistaloutta puretaan. Lain säännöksistä voi poiketa avopuolisoiden väli-
sin sopimuksin, mikäli he ovat sellaisia laatineet. (AVOL 26/2011 1-2 §)

Avoliittolaissa on erilliset määritelmät avoliitolle, joista jonkin tulee täytyä, jotta
eroon liittyviä kysymyksiä voidaan käsitellä avoliittolain näkökulmasta. Avopuolisoi-
den tulee olla asuneet yhdessä vähintään viiden vuoden ajan tai heillä tulee olla yhtei-
nen tai yhteishuollossa oleva lapsi. Avopuolisoksi ei katsota avioliitossa olevaa hen-
kilöä, eli sellaista henkilöä joka on avioliiton lisäksi avioliitossa kolmannen osapuolen
kanssa. (AVOL 26/2011 3 §)

Kun avoliitto päättyy, voi avopuoliso tai kuolleen avopuolison perillinen vaatia omaisuuden erottelua. Silloin kumpikin avopuoliso pitää oman omaisuutensa ja kaikkien yhteisessä omistuksessa olevien omaisuuksien yhteisomistussuhde tulee purkaa. Jos omaisuuden erottelutilanteessa ei voida osoittaa omaisuuden omistajaa, käytetään yhteisomistusolettamaa, eli katsotaan, että avopuolisot ovat saaneet omaisuuden yhteisesti samoin oikeuksin. Erottelusta sopiminen tapahtuu laatimalla omaisuuden erottelukirja, jossa sovitaan omaisuuden jakamisesta puolisojen välillä. Avopuoliso tai kuolleen avopuolison perillinen voi hakea ulkopuolista apua käräjäoikeuden pesänjakajalta, joka voi toimia omaisuuden erottelijana, mikäli osapuolet eivät pääse erottelusta sopuun. (AVOL 26/2011 4-7 §)

3.2.3 Yhteisomistuslaki

Lakia eräistä yhteisomistussuhteista (180/1958) sovelletaan avoliiton purkamisessa silloin, kun avoliittolain 3. pykälän edellytykset avoliitolle eivät täyty tai mikäli kyseessä on sellainen omaisuus, josta yhteisomistuslaissa on nimenomaisesti säädetty. (YhtOmL 180/1958 1 §) Laissa säädetään myös uskotusta miehestä, joka on oikeuden määräämä henkilö ja jonka tehtävänä on vastata yhteisestä omaisuudesta, mikäli osapuolet tarvitsevat tähän ulkopuolisen henkilön. (YhtOmL 180/1958 6 §)

Yhteisomistuslakia noudatetaan, kun kaksi tai useammat henkilöt omistavat yhdessä omaisuutta kuten kiinteistön tai irtaimen esineen. Lakia noudatetaan myös niissä tapauksissa, kun osakkeeseen, osuustodistukseen, obligatioon tai muuhun vastaavaan arvopaperiin perustuva oikeus kuuluu kahdelle tai useammalle henkilölle. Kunkin omistajan katsotaan omistavan samansuuruiset määräosuudet yhteisestä esineestä, ellei osuuksista ilmene muuta. Oikeudet ja velvollisuudet yhteiseen esineeseen jakautuvat osapuolten kesken omistussuosien mukaisesti. Siinä tilanteessa, että omaisuus myydään tai vaihdetaan, kuuluu jokaiselle omistajalle heidän omistussuuttaan vastaava osa luovutushinnasta tai vaihdossa saadusta esineestä. (YhtOmL 180/1958 1-2 §)

Yhteisomistajalla on oikeus määrätä omasta osuudestaan ja oikeus luovuttaa osuutensa kuulematta muita yhteisomistajia, mikäli se ei loukkaa muiden yhteisomistajien etuja ja oikeuksia. Omaisuutta koskevaan oikeustoimeen ei kuitenkaan voi ryhtyä ilman kaikkien omistajien suostumusta. (YhtOmL 180/1958 3-4 §)

Yhteisomistaja voi hakea oikeudelta uskottua miestä, jonka määrä on hallinnoida ja hoitaa omaisuutta kaikkien omistajien yhteiseksi hyväksi. Jos osapuolilla on eriävät mielipiteet uskotun miehen hakemisesta, kuulee oikeus ennen asian ratkaisua näiden omistajien kannan asiassa. Uskottu mies määrätään pätevien syiden perusteella hoitamaan tehtävää joko määrääjäksi tai toistaiseksi. Uskottu mies edustaa yhteisomistajia yhteistä omaisuutta koskevissa asioissa ja vastaa yhteisestä omaisuudesta, ellei muuta ole sovittu. Uskotun miehen noudatettavat ohjeet katotaan oikeuden toimesta tapauskohtaisesti. (YhtOmL180/1958 6-8 §)

Osapuolilla on oikeus saada osuutensa omaisuudesta erotetuksi jakamalla. Jos jakaminen ei ole mahdollista tai se aiheuttaisi osapuolille suuria kustannuksia tai vaikuttaisi alentamalla huomattavasti esineen arvoa, voidaan oikeuden määräyksellä esine myydä yhteisomistuksen purkamiseksi. Oikeus määrää myynnin toimitettavaksi lähtökohtaisesti viivytyksettä huutokaupalla, jolloin esineelle määrätään alin myyntihinta. Uskottu mies voidaan määrätä hoitamaan esineen myyntiä, myyntiehtojen neuvottelua ja kauppahinnan jakamista. (YhtOmL 180/1958 9-12 §)

3.3 Varallisuus avoliitossa

Pitkään jatkuessaan avoliitossa elävien puolisoitten varankäyttö on avioliitonomaista ja mitä kauemmin liitto on kestänyt, sen yhteisempää puolisoitten varallisuus on. Avopuolisoita ei kuitenkaan ole lain silmissä velvoitettu taloudellisesti mihinkään, joten he voivat keskenään sopia varallisuudestaan ja raha-asioistaan. (Gottberg 2013, 67)

Avoliitolla ei ole varallisuusjärjestelmää, joten avioliitto-oikeudesta tutut heikomman suojan periaatteet eivät päde avoliitossa. Avoliiton päättyessä taloudellisesti heikommassa asemassa oleva voi siis jäädä tyhjän päälle koska hänellä ei ole oikeutta sellaiseen omaisuuteen, joka on toisen avopuolison nimissä. Avoliitossa leskeksi jääneellä

puolisolla ei ole samanlaista suojaa kuin avioliitossa leskeksi jääneellä. Avioleskellä on oikeus lesken eläkkeeseen aviopuolison kuoltua kansaneläkelain 568/2007 5 § 26 momentin nojalla. (Kangas 2018, 269)

Avoliitossa olevat voivat hankkia yhteistä omaisuutta, jolloin heille syntyy yhteisomistussuhde. Omistus katsotaan jakautuvan puoliksi kummankin osapuolen välille, ellei voida esimerkiksi erisuuruksina suoritettuna kauppahinnan perusteella osoittaa, että omistussuhteet jakautuvat muulla tavalla (YhtOmL 180/1958 2 §). Esimerkiksi yhteistä kotia ostaessa on suositeltavaa kirjata omistusosuudet vastaamaan todellista taloudellista panostusta puolisojen välillä. (Kangas 2018, 270)

Jos omaisuus on kirjattu toisen avopuolison nimiin, pidetään tätä puolisoa nimiperiaatteen mukaan omaisuuden omistajana. Nimiperiaatteen mukaan omaisuus kuuluu sille henkilölle, jonka nimiin omaisuus on hankittu. Kun on kyse kirjaamattomasta omaisuudesta, tulee puolisojen voida näyttää toteen hankkineensa omaisuuden kaupalla tai saaneensa sen lahjaksi tai perinnöksi, jolloin omaisuuden katsotaan kuuluvan vain tälle henkilölle. Saantonäyttönä ei voida pitää lainhuutoa tai osakasluetteloa, mutta perinnöksi saadun omaisuuden saantonäytöksi voidaan käyttää perinnönjakokirjaa ja lahjaksi saadun omaisuuden näytöksi valokuvia, joista esimerkiksi käy ilmi omaisuuden kuuluminen aiemmin puolison vanhemmille. (Kangas 2018, 270)

Avopuolisot voivat keskinäisillä sopimuksilla tehdä toisiaan koskevia taloudellisia- ja muita sopimuksia kuten velkakirjoja ja vastuunjakoon liittyviä sopimuksia ja testamentin. (Kangas 2018, 271)

Uuden avoliittolain voimaantulo vuonna 2011 ei vaikuttanut avopuolisoiden välisiin varallisuussuhteisiin eikä siihen liittynyt muutoksia voimassaolevan avoliiton oikeuksiin ja velvoitteisiin. Uusi laki vaikuttaa ainoastaan tilanteissa, joissa avoliitto purkautuu. Se ei siis ole avoliittolain kaltaisesti kattava ja yhteiseloön vaikuttava, avoliittolaissa säädetään mm. avoliiton esteistä, vihkimisestä ja avoliiton aikaisista omistussuhteista ja elatusvelvollisuudesta. (Mikkola 2017, 159)

Omaisuuden erottelu ei ole uuden lain nojalla pakollista, mutta mikäli toinen avopuolisista vaatii, voidaan erottelu tehdä. Ilman erillisen erottelun toimittamista puoliso

lähtisivät eri teille ja jättäisivät esimerkiksi kaiken yhdessä hankitun omaisuuden toiselle sen enempää sopimatta. Jos sopimuserottelusta laaditulla erokirjalla ei saavuteta yksimielisyyttä, voidaan siirtyä toimituserotteluun hakemalla pesänjakajaa. Pesänjakaja ratkaisee erotteluun liittyvät kysymykset kuten osituksessa ja perinnönjaossa. (Mikkola 2017, 160)

Kun omaisuus erotellaan, noudatetaan omaisuuden erillisyyden periaatetta sekä yleisiä varallisuus oikeudellisia periaatteita ja yhteisomistuksen säännöksiä. Avopuolisoiden keskinäiset sopimukset ja omaisuussuhteista esitetty näyttö ovat ensisijaisia verraten yhteisomistusolettamaan, josta on säädetty erikseen avoliittolaissa (AVOL 26/2011 6 §). Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli avopuolisot ovat yhteisellä sopimuksella sopineet rekisteröimättömän omaisuuden, kuten irtaimen jaosta tietyllä tavalla, noudatetaan erottelussa tätä sopimusta eikä sovelleta laissa säädettyä yhteisomistusolettamaa, jonka mukaan omaisuutta käsiteltäisiin yhteisenä. (Mikkola 2017, 160)

3.4 Yhteisomistuksen purkaminen

Avoliitossa elävillä henkilöillä ei ole toisiaan kohtaan elatusvastuuta, toisin kuin avioliitossa on säädetty (AL 234/1929 4.46 §). Avoliitossa elävillä ei ole siis avoliittolain kaltaista lakisääteistä velvollisuutta ottaa osaa perheen yhteiseen talouteen ja puolisensa elatukseen eikä avoliitossa puolisoille voida määrätä suoritettavan elatusapua. Myöskään mitään erillisiä säännöksiä ei avoliitossa elävien puolisoitten keskinäisistä varallisuus oikeudellisista oikeussuhteista ole. Tämän vuoksi kahden avopuolison väliset kiistat liittyen omistussuhteisiin ja käyttökorvauksiin ratkaistaan kuten kahden toisilleen vieraan henkilön väliset vastaavat kiistat. (Mikkola 2017, 155)

Avopuolisot voivat solmia keskinäisiä sopimuksia siitä, mitä yhteiselle omistukselle tapahtuisi mahdollisen eron sattuessa ja kuka on omaisuuden todellinen omistaja. Jos sopimusta ei ole tehty, ratkaistaan omistussuhteet yleisten siviilioikeudellisten periaatteiden pohjalta, jolloin omaisuus jaetaan osapuolten välillä niin, että kukin saa omissa nimissään olevan omaisuuden itselleen. Toisen nimissä olevaan omaisuuteen avopuolisoilla ei siis ole oikeutta. (Mikkola 2017, 155)

Ongelmallisia tilanteita ovat sellaiset, joissa omaisuus on vain toisen osapuolen nimissä, mutta toinen on voinut rahoittaa suoraan tai välillisesti tätä omaisuutta. Tällaisissa tapauksissa tulee ottaa huomioon, ettei pitkä yhteiselo tai näytetty rahoitus ole yksinään osoitus omistuksesta. Todistustaakka on sillä osapuolella, joka on suorittanut rahoituksen avopuolisolle. Hän voi näyttää toteen suorituksen velkakirjalla, tilisiirrolla tai henkilötodistelulla. Jos vastaanottava osapuoli väittää saaneensa varat lahjana, on hänellä asiassa näyttövelvollisuus. (Ossa 2006, 33-34)

Avopuolisolla voi olla oikeus saada korvausta toisten omaisuuden hyväksi tehdyistä rahallisesta tai työsuorituksen muodossa annetusta suorituksesta (AVOL 26/2011 8 §). Puoliso voi esimerkiksi olla oikeutettu korvaukseen palkattomasta työstä, jonka hän on tehnyt toisen puolison omistamalla maatilalla tai hän voi olla oikeutettu rahakorvaukseen omasta taloudellisesta panoksestaan, kuten omalla kustannuksellaan teettämästään remontista toisen puolison omistamalle rakennukselle joka erossa jäisi omistajapuolison haltuun. Puolisoiden ei tulisi päästä tällaisissa tapauksissa hyötymään toisten kustannuksella, jonka vuoksi aina erotilanteessa ei voida jakaa vain omaisuutta osapuolten kesken niin kuin omistussuhteet määrittävät, vaan mahdollinen hyvitys puolisoitten välillä voi tulla aiheelliseksi. (Mikkola 2017, 158)

3.4.1 Omaisuuden erottelu

Omaisuuden hankintahetkellä vallitseva yhteinen tarkoitus määrittää sen, kenellä on omistusoikeus omaisuuteen ja kuinka suuri omistusoikeus osapuolilla on. Jos tästä poiketaan, tulee osapuolten pystyä näyttämään toteen poikkeavat omistussuhteet esimerkiksi osoittamalla, miten omaisuuden hankinta on rahoitettu tai mihin tarkoitukseen omaisuus on hankittu. Muuttuneet taloudelliset olosuhteet eivät voi vaikuttaa suoraan omistusoikeuteen tai omistussuhteisiin, joten jos suunnitelmista poiketen toinen osapuoli on rahoittanut hankintaa sovittua suuremmalla panoksella, ei se automaattisesti anna hänelle oikeutta sovittua suurempaan omistussuhteeseen. Hänellä voi kuitenkin olla oikeus vaatia toiselta osapuolelta hyvitystä tästä. Jos siis esimerkiksi yhdessä puoliksi ostetusta kodista toinen puoliso on joutunut toisen taloudellisen ti-

lanteen muutoksen vuoksi maksamaan enemmän, mutta omistusosuudet on kirjattu samansuuruisiksi, on hänen omistusosuutensa kuitenkin tästä suuremmasta taloudellisesta panoksesta huolimatta se, millaiseksi se on kirjattu. (Mikkola 2017, 15)

Jos avopuolisot ovat eläneet avoliitossa, jossa avoliittolain 3 § asettamat edellytykset avoliiton kestosta täyttyvät ja avoliittolakia näinollen sovelletaan, voivat he avoliiton purkautuessa erotella omaisuutensa, jolloin kummankin henkilökohtainen omaisuus erotellaan toisistaan erillisiksi ja kaikki mahdolliset yhteisomistussuhteet heidän välillään puretaan ja yhteinen omaisuus jaetaan. Erotteluprosessi toimitetaan, mikäli osapuolista toinen sitä vaatii mutta myös erottelun toimittamatta jättämisestä tulisi laatia kirjallinen sopimus todentamaan, että tällaiseen päätökseen on yhdessä tultu. Tällä tavoin menettelemällä estetään mahdolliset myöhemmät kiistat ja epäselvyydet koskien tekemättä jätettyä erottelua ja sitä, että asiasta on yhteisymmärryksessä sovittu. (Nystén 2015, 106)

Erottelussa ei puolisoiden keskinäisillä varallisuuseroilla ole merkitystä, koska puolisoilla ei ole avoliitossa avio-oikeutta toisen omaisuuteen. Tämä tarkoittaa siis sitä, ettei avoliitosta huolimatta puolisoilla ole oikeutta määrätä toisen omaisuudesta tai saada siitä osuutta itselleen avoliiton päätyttyä. Lähtökohtana erottelussa on siis kummankin osapuolen osalta oman omaisuuden pitäminen eli täydellinen omaisuuden erillisyyperiaate. Tilanne on siis samanlainen, kuin aviopuolisoilla, jotka ovat laatineet täysin avio-oikeuden poissulkevan avioehdon, eli sellaisen jonka perusteella erotilanteessa ei kummallakaan ole oikeutta toisen nimissä olevaan omaisuuteen. (Nysten 2015, 108)

Erottelun voi tehdä puolisoiden välillä asiasta yhdessä sopimalla tai tehtävään voidaan hakea käräjäoikeudelta pesänjakajan määräämistä. Pesänjakajaa voi hakea, kun avoerotilanteessa on eroteltavaa omaisuutta (AVOL 26/2011 7 §). Mikäli avoerossa haetaan vain hyvitystä toiselta osapuolelta, ei pesänjakajaa voida ottaa ratkaisemaan näitä tilanteita. Irtaimen omaisuuden erottelussa osapuolet voivat valita, haluavatko he pesänjakajan toimittamaan erottelun vai hakevatko he hyvitystä tuomioistuimesta. (Nysten 2015, 107)

Pesänjakaja kutsuu osapuolet koolle erottelukokouksiin, joissa laaditaan erottelukirja yhteisestä omaisuudesta pesänjakajan allekirjoitettavaksi. Pesänjakaja ratkaisee myös

kaikki mahdolliset erotteluun liittyvät riitakysymykset. Puolisoiden keskenään toimitama erottelu on vapaamuotoinen, mutta heidän tulee päättää erottelu allekirjoitetulla ja todistajien hyväksymällä erottelukirjalla. Avoliittolain 7 § mukaan erottelukirja tulee laatia, kuten perintökaaren 23 luvun 9 §:ssä on säädetty, eli pesänjakaja allekirjoittaa asiakirjan, jos hän on toimittanut erottelun. Jos puoliset ovat keskenään sopineet erottelusta, tulee heidän allekirjoitustensa lisäksi asiakirjassa olla kahden esteettömän todistajan allekirjoitukset. Puolisot vastaavat yhteisvastuullisesti pesänjakajan kustannuksista. (AVOL 26/2011 7 §, PK 40/1965 23:9 §, Nysten 2015, 107)

Sellaisen omaisuuden osalta, joka on rekisteröity jommankumman osapuolen nimiin, kuten autot tai asunto-osakkeet, noudatetaan nimiperiaatetta, eli omistuksesta ei omaisuuden erottelutilanteessa ole epäselvyyttä sillä on selvää, kumman omaisuus on kyseessä, kun omaisuus on rekisteröity omistajan nimiin. Esineiden, kuten irtaimiston, joiden omistussuhdetta on vaikea määrittää koska kyseessä ei ole omaisuus, jonka omistajuutta kirjattaisiin viralliseen rekisteriin, katsotaan olevan puolisojen yhteistä omaisuutta, ellei muuta pystytä näyttämään. Tällöin kyseiseen omaisuuteen syntyy yhteisomistusolettama, jonka perusteella katsotaan oletuksena puolisojen omistussuhteiden jakautuvan omaisuuden osalta puoliksi ja omaisuus otetaan huomioon omaisuuden erottelua toimitettaessa. (AVOL 26/2011 6 §, Nysten 2015, 108)

3.4.2 Avopuolisoiden väliset sopimukset

Avopuolisot voivat avoeron varalta jo avoliiton aikana solmia erilaisia sopimuksia liittyen omaisuuteen ja keskinäisiin varallisuussuhteisiin. Näin osapuolet helpottavat avoerotilanteessa omaisuuden jakoa, kun asioista on sovittu jo etukäteen.

Sopimuksilla voi olla järkevää varautua erotilanteisiin, etenkin, jos avopuolisoilla ei ole aikomusta mennä lainkaan naimisiin. Ennalta laaditussa sopimuksessa on mahdollista sopia esimerkiksi omaisuudenjaosta erotilanteessa. Kirjallinen sopimuksen muoto ei ole välttämätön, mutta suositeltava myöhemmän näyttövelvollisuuden kannalta. (Nystén 2015, 114)

Sellaisessa avoliitossa olevat puoliset, joihin ei sovelleta avoliittolakia voivat periaatteessa esteettä solmia sopimuksen, jossa he määräävät avoliittolakia sovellettavan mahdollisen avoeron varalta. He voivat sopia esimerkiksi mahdollisesta hyvityksestä erotilanteessa esimerkiksi siinä tapauksessa, että toinen puolisoista olisi maksanut toisen omistamaan asuntoon remontin, mutta eivät voi sopia siitä, että erotilanteessa tuomioistuin määräisi pesänjakajaa (AVOL 26/2011 2 §) tai että he olisivat oikeutettuja kuolleen avopuolison jäämistöstä avustusta. (Nystén 2015, 115)

Avopuolisoiden välisellä sopimuksella voidaan sopia toisen osapuolen luovuttavan avopuolisolle omaisuutta enemmän kuin avoerotilanteessa hän olisi ollut velvollinen luovuttamaan. Osapuolet saavat omaisuudelleen turvan toisen osapuolen velkojien varalta, mikäli he tekevät omaisuutta koskevan sopimuksen ja sopimus tai omaisuuden erottelukirja rekisteröidään maistraattiin. Toisen joutuessa siis tilanteeseen, jossa velkojat perivät ulosottoteitse häneltä varoja, on avopuolison omaisuus suojattu, kun on kirjallisesti selvitetty hänen omaisuutensa yhteisessä taloudessa. (AVOL 26/2011, 11 §)

Avoliittolain 2 §:n nojalla avopuolisot eivät voi tehdä keskinäistä sopimusta, jossa he sopivat siitä, että avoerotilanteessa toisen osapuolen vaatiessa erottelua, sitä ei toimitettaisi tai että mahdollisuutta pesänjakajan hakemiseen omaisuuden erotteluun luovuttaisiin.

Kun avopuolisot solmivat keskinäisiä avoliittoon liittyviä sopimuksia, tulee ottaa huomioon niiden vaikutukset suhteessa velkojiin ja verottajaan. Avoerotilanteessa ei ilman veroseuraamuksia voi luovuttaa toiselle osapuolelle varallisuutta, joka mielletäisiin tasingoksi, ellei luovuttamisen perusteena ole esimerkiksi velkasuhde, jolloin omaisuutta luovuttamalla maksettaisi omia velkojaan toiselle puolisoista, joka on antanut lainan. (Mikkola 2017, 158)

3.4.3 Hyvitys

Avoliittolain 8-9 §:ssä on säädetty hyvityksen antamisesta toiselle osapuolelle, mikäli tämä on auttanut omalla taloudellisella tai fyysisellä panoksellaan toista avopuolisoa

kartuttamaan tai säilyttämään omaa omaisuuttaan ja omistussuhteiden perusteella tehtävä purkaminen antaisi toiselle osapuolista perusteetonta etua hyvityksen antaneen osapuolen kustannuksella. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole tasoittaa osapuolten välisiä varallisuuseroja vaan ainoastaan ehkäistä toiselta osapuolelta perusteettoman hyödyn saaminen. (Mikkola 2017, 161)

Tällaiseksi panokseksi katsotaan esimerkiksi yhteisen talouden tai avopuolison omistaman omaisuuden hyväksi tehty työ, omien henkilökohtaisten varojen käyttö yhteisen talouden hyväksi tai niiden sijoittaminen avopuolison omistamaan omaisuuteen tai muu edellisiin verrattava toiminta. Jos hyvityksestä ei voida avopuolisoiden kesken sopia, voidaan vaatimus tehdä pesänjakajalle tai käräjäoikeudelle. Hyvitykseen ei ole oikeutta, mikäli avopuoliso ei ole vaatinut hyvitystä silloin, kun omaisuutta on eroteltu tai kuuden kuukauden kuluessa siitä. Oikeus hyvitykseen raukeaa myös, mikäli omaisuuden erottelua ei ole toimitettu eikä sitä koskevaa kannetta nostettu tai pesänjakajaa haettu kolmen vuoden kuluttua avoliiton päättymisestä. (AVOL 26/2011, 8-9 §)

Hyvitystä hakevan tulee näyttää toteen oma panoksensa ja toisen puolison saama etu tilanteessa. Jotta myönteinen päätös hyvityksestä voidaan tehdä, tulisi annetun panostuksen olla merkittävä taloudellisesti tai pitkäkestoinen. Hyvitykseen oikeuttavaksi panostukseksi ei siis katsota sellaista yhteistä omaisuudesta huolehtimista, jota pidetään tavanomaisena pitkäkestoisessa avoliitossa eläville, ellei se ole ollut merkittävän yksipuolista ja pitkäkestoista. Tapaukset arvioidaan aina kokonaisuuden mukaan, joten hyvityksen hakemisen ei tarvitse perustua tarkkoihin euromääriin tai olemassa oleviin tositteisiin joista vastapuolelle koitunut hyöty voitaisiin näyttää toteen. (Gottberg 2013, 71)

Korkeimman oikeuden antaman ratkaisun perusteella avopuolisilla ei ole oikeutta saada hyvitystä kolmannen osapuolen, kuten toisen avopuolison isän tekemän työn perusteella, KKO 2018:5:

Avopuolison isä oli vastikkeetta tehnyt huomattavan määrän rakennustyötä avopuolisoiden yhteistä omakotitaloa rakennettaessa. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla katsottiin, että avopuolisoiden yhteistaloutta purettaessa avopuolisolla ei ollut oikeutta saada toiselta avopuolisolta hyvitystä isänsä tekemän rakennustyön perusteella. (Ään.)

Ensisijaisesti hyvitykseen liittyvät asiat pyritään ratkaisemaan puolisoiden välisellä sopimuksella, jolloin he keskenään sopivat hyvityksestä ja päätyvät molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun asiassa. Mikäli kumpaakin osapuolta tyydyttävää sopimusta ei synny, voi hyvityksen vaatija hakea pesänjakajaa ratkaisemaan asian, ellei sellaista ole jo määrätty selvittämään omaisuuden erottelua. Vaatija voi myös nostaa asiasta kanteen tuomioistuimessa. (Gottberg 2013, 71)

3.4.4 Perusteettoman edun palautus

Perusteettoman edun palautuksesta ei ole säädetty erillistä lakia, vaan oikeudessa perusteettoman edun palautukseen liittyvät ratkaisut perustuvat aiempaan oikeuskäytäntöön. Perusteettoman edun palautusta käytetään avoliittolaissa säädetyn hyvityksen tavoin silloin, kun avoliiton kesto ei täytä avoliittolain 3 §:ssä asetettuja määritelmiä eikä asiaa voida sen vuoksi ratkaista avoliittolain näkökulmasta.

Puoliso, joka on rahoittanut toisen puolison omaisuuden hankkimista tai parantamista, voi hakea tuomioistuimelta perusteettoman edun palautusta. Perusteettoman edun palautuksen tarkoituksena on palauttaa takaisin se oikeustila, joka on vallinnut ennen avoliittoa ja estää puolison taloudellinen hyötyminen toisen puolison kustannuksella. Puolisoilla on asiassa molemminpuolinen näyttötaakka, eli jos esimerkiksi edun saanut puoliso väittää kyseessä olleen lahja, tulee hänen pystyä näyttämään tämä toteen. Samoin edun antajan on osoitettava, että kyse on ollut lainasta, jos hän vaatisi rahasuoritusta maksettavaksi takaisin sillä perusteella. (Nystén 2015, 102)

Omia varojaan toisen puolison omaisuuden hyväksi käyttäneelle puolisolle määrätään kohtuullinen korvaus tästä rahapanoksesta, joka on enimmillään käytetty rahamäärä viivästyskorkoineen. Määrään vaikuttaa alentavasti esimerkiksi se, onko kyseessä omaisuus, jota myös edun antaja on voinut käyttää hyväkseen, kuten avopuolison omistama kiinteistö, jossa puoliset ovat yhdessä asuneet ja edun antajakin on päässyt käyttämään hyväkseen tätä etua. (Nystén 2015, 102)

Muita korvaukseen oikeuttavia etuja ovat esimerkiksi kotityö jonka toinen puolisoista on tehnyt mahdollistaakseen toisen puolison työssäkäynnin, tai asumiskorvaus, mikäli avoeron jälkeen toinen puolisoista jää pidemmäksi aikaa asumaan puolisoiden yhteisomistuksessa olevaan kotiin eikä poismuuttanut puoliso pääse käyttämään tätä kotia hyväkseen ja hänelle aiheutuu tästä kuluja tai muuta taloudellista haittaa. Asumiskorvausta voi kuitenkin hakea aikaisintaan seitsemän-kahdeksan kuukauden kuluttua erille muutosta, koska on oletettavaa, että asumiskuvioiden järjestelyt on saatava hoitaa rauhassa ennen kuin korvausvelvollisuus alkaa. (Nystén 2015, 103) Tapauksesta, jossa asumiskorvausta on veloitettu maksettavaksi, on olemassa korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2000:114:

A ja B omistivat yhdessä asunnon. Välikoron vuoksi B muutti pois ja A jäi asumaan huoneistoon. Kun B ei ollut voinut käyttää asuntoa ja hänelle siten 24 aiheutui haittaa ja vastaavasti A:lle asumisen jatkuessa pitempään taloudellista hyötyä siitä, että A yksin käytti yhteistä omaisuutta, A veloitettiin suorittamaan B:lle korvausta siihen saakka, kunnes asunto oli myyty. (Ään.)

3.4.5 Käyttökorvaukset

Hovioikeuden kanta tavanomaisiin arkielämän juokseviin kuluihin liittyviin korvausvaatimuksiin on yleisesti kielteinen. Vaikka avopuolisoiden välillä ei ole elatusvelvollisuutta, katsotaan kuitenkin tällaisten kulujen olevan oletettavia yhteiselämän alkaessa. Käyttökorvauksia on oikeus hakea siinä tapauksessa, että toinen osapuoli estää omalla käytöllään toista osapuolta käyttämästä omaisuuttaan osuuttaan vastaavassa suhteessa. Korvausta ei voi hakea, mikäli toinen osapuoli vapaaehtoisesti käyttää omaisuuttaan vähemmän, kuin hänellä olisi omistusosuutensa mukaan oikeus. (Mikkola 2017, 163)

3.4.6 Työsuhde

Avopuolisot ovat lähtökohtaisesti samassa asemassa kodin ulkopuolisen työsuhteen ja palkkavaatimusten näkökulmasta, kuin toisilleen vieraat henkilöt, jolloin avopuolisot

eivät voi hakea hyvitystä yhteistalouden hyväksi tehdystä työstä AVOL 8 §:n perusteella heidän tekemästään työstä toisen avopuolison alaisuudessa. Työsuhteeseen ja palkanmaksuun liittyvät riidat ratkaistaan Työsopimuslain 55/2001 avulla. (Gottberg 2013, 73)

Kotityötä pidetään lähtökohtaisesti ”perhetyönä”, jota ei katsota palkanmaksuvelvollisuuden alaiseksi työsuhdetyöksi. Vaikka avopuolisoilla ei ole keskinäistä elatusvelvollisuutta, voidaan olettaa kotityön olevan myös tekijän omaksi hyväksi tehtyä työtä, jolloin se ei oikeuta korvaukseen, ellei työn määrä tai laatu tai muut olosuhteet ole olleet kohtuuttomat. Avioliitossa erotilanteessa omaisuus jaetaan puolisoitten välillä lähtökohtaisesti tasan ilman, että toisen puolisoista tarvitsisi näyttää osallistuneensa omaisuuden kartuttamiseen tai tekemäänsä kotityön osuutta. Avioliitossa puolison tekemä kotityö ei kuitenkaan lähtökohtaisesti tuo hänelle oikeutta rahakorvaukseen tai hyvitykseen, vaan omaisuus jakautuu avoerotilanteessa omistajaosapuolille tehdystä kotityöstä riippumatta. (Gottberg 2013, 74) Oikeuden tehtävänä on kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti tehdyn työn määrä ja laajuus ja sen tuomat hyödyt toiselle osapuolelle jolloin ratkaisu korvauksen osalta voi olla myönteinen. Näin on ollut esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1993:168:

A:n ja B:n pitkään jatkuneen, välirikoon päättyneen avioliiton aikana A oli käyttänyt ansiotulonsa perheen elatukseen ja toiminut kodissa perheen hyväksi. Sen lisäksi, että A oli näin osallistunut lastensa elatukseen, hän oli osaltaan mahdollistanut B:n kiinteistön ja perheen asuntona käytetyn omakotitalon hankkimisen. A:n asumista kodissaan ei pidetty riittävänä vastikkeena hänen toimistaan B:n omaisuuden kartuttamiseksi eikä ollut pääteltävissä, että A olisi tarkoittanut kartuttaa B:n omaisuutta siinä tapauksessa, että avioliitto päättyi välirikoon. A:lla katsottiin olevan oikeus saada kohtuullinen korvaus panoksestaan B:ltä.

4 AVOLIITON PURKAMISEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

4.1 Yritystoiminta

Avopuolisot voivat harjoittaa yritystoimintaa joko yksin tai yhdessä. Avoeron sattuessa harvoin yhteinen yritystoiminta jatkuu samanlaisena kuin aiemmin, varsinkin jos kyseessä on riitaisa ero. Jos yhteistä yritystoimintaa ei pystytä jatkamaan, on vaihtoehtona yritystoiminnan lakkauttaminen tai myyminen tai se, että osapuolista toinen luovuttaa oman osuutensa toiselle, jotta hän voi jatkaa yritystoimintaa yksin. Yritystoiminta voi toki jatkua avoerosta huolimatta, mikäli puolisoiden välit sallivat yhteisen yrityksen asioiden hoitamisen myös jatkossa. Avoero itsessään ei siis ole este yhteisen yrityksen jatkamiselle.

Seuraavaksi selvitän, miten omistussuhteet ja taloudelliset vastuut määräytyvät eri yhtiömuodoissa sekä millainen mahdollinen vaikutus avoerolla on yritystoimintaan. Tutkin myös, millaisia mahdollisia keinoja avopuolisilla on omaisuuden jakamiseen, kun kyse on nimenomaan yrityksestä omaisuutena.

4.1.1 Avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö

Avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä on säädetty henkilöyhtiölailalla 389/1988. Lain 1 § mukaan kaksi tai useampi harjoittaa yhtiössä elinkeinotoimintaa yhdessä saavuttaakseen yhteisen taloudellisen tarkoituksen, eli tehdäkseen tuottoa yrityksellä. Yhtiössä henkilökohtainen taloudellinen vastuu yhtiömiesten kesken riippuu siitä, onko kyseessä avoin yhtiö vai kommandiittiyhtiö.

Avoimessa yhtiössä yhtiömiehet vastaavat tasavertaisesti yhtiön taloudellisista velvoitteista henkilökohtaisesti kuten omasta velastaan. He ovat siis henkilökohtaisesti vastuussa yhtiön veloista. Kommandiittiyhtiössä vastuunalaisten yhtiömiesten taloudellinen vastuu on henkilökohtainen kuten avoimessa yhtiössä. Sijoittajan roolissa toi-

mivan äänettömän yhtiömiehen taloudellinen vastuu rajoittuu ainoastaan hänen tekemäänsä omaisuuspanoksen määrään. Vähintään yhden yhtiömiehen tulee olla kommandiitti-yhtiössä äänettömän yhtiömiehen roolissa. (AKL 389/1988 1:1.2-3 §)

Rajoittamaton velkavastuu luo yhtiömiesten välille joustavat velkasuhteet jotka mahdollistavat keskinäisten sopimusten solmimisen vapaasti ilman vaatimuksia pääoman vähimmäismäärästä tai pysyvyydestä. Yhtiö voi jatkaa toimintaa siitä huolimatta, että tappiollinen toiminta tai yhtiömiesten tekemät yksityisnostot olisivat kääntäneet yhtiön oman pääoman negatiiviseksi. (Villa 2018, 92)

Yhtiömiehillä avoimessa yhtiössä ja vastuunalaisilla yhtiömiehillä kommandiitti-yhtiössä on oikeus toimia yksin yhtiön nimissä ja ryhtyä yhtiön asioiden hoitamista vaativiin toimenpiteisiin yhtiön hyväksi ilman muiden yhtiömiesten myötävaikutusta. (AKL 389/1988 2:2.1 §) Yhtiömiehillä on kuitenkin yhtiösopimuksella mahdollisuus vaikuttaa toimivaltaan yhtiömiesten välillä sekä valita yhtiölle AKL 2:4 § mukainen toimitusjohtaja hoitamaan yhtiön juoksevaa hallintoa.

Kommandiitti-yhtiön äänettömällä yhtiömiehellä ei AKL 7:5 §:n mukaan ole oikeutta edustaa yhtiötä. AKL 7:3 §:ssa on säädetty myös siitä, ettei äänettömällä yhtiömiehellä ole oikeutta hoitaa yhtiön asioita. Äänettömän yhtiömiehen rooli yhtiössä on siis käytännössä vain sijoittajana, joka on antanut yhtiöpanoksensa yhtiölle ja hänelle suoritetaan tästä panoksesta AKL 7:4 §:ssa säädettyä korkoa.

Henkilöyhtiössä on mahdollista jo yhtiön perustamisvaiheessa yhtiösopimusta laadittaessa tai toiminnan aikana sopia yhtiön mahdollisesta purkamisesta. Näin varmistetaan oikeussuoja yhtiömiehille, sillä he ovat AKL 4:1 § nojalla vastuussa yhtiön veloista senkin jälkeen, kun yhtiö on lopetettu. Heiltä ei edellytetä osakeyhtiötä vastaavalla tavalla maksamaan velkoja yhtiön purkamisen yhteydessä, vaan velat siirtyvät yhtiömiesten henkilökohtaiselle vastuulle. (Villa 2018, 169)

Yhtiön purkaminen voi olla vapaamuotoista, jolloin purkaminen tapahtuu yhtiömiesten keskenään sopimalla tavalla. Tällöin heidän ei tarvitse selvittää yhtiön varoja velkojille vaan he voivat jakaa ne yhtiömiesten kesken, velkavastuu on kuitenkin yhtiö-

miehillä purkamisesta huolimatta edelleen henkilökohtainen, kommandiittiyhtiön äännettömyydestä lukuun ottamatta. Mikäli yhtiömiehet eivät ole sopineet, ettei selvitysmenettelyä noudateta, edetään selvitysmenettelyssä AKL 5:15 §:ssa säädettyllä tavalla, jolloin yhtiön omaisuus muutetaan rahaksi myymällä ja yhtiön velat maksetaan ennen omaisuuden jakamista. (Villa 2018, 171)

Muut yhtiömiehet voivat AKL 5:6 § perusteella sopia yhtiösopimuksessa siitä, että tarvittaessa he voivat lunastaa jonkin yhtiömiehen osuuden, jolloin yhtiösopimus purkautuu sen henkilön osalta, jonka osuus on muiden toimesta lunastettu. Yhtiömiehen osuus voidaan lunastaa tämän eroamisen johdosta hänen omasta tahdostaan tai muiden yhtiömiesten päätöksellä, mikäli hänen osaltaan on olemassa AKL 5:1.1 § mukainen purkuperuste, eli yhtiösopimus on irtisanottu hänen osaltaan, hän on joutunut konkurssiin tai menehtynyt eikä yhtiön toiminnan jatkamisesta tämän johdosta ole sovittu. Tässä tapauksessa yhtiömiehelle, jonka osuus lunastetaan, annetaan AKL 6:2 § mukainen osuus siitä, mitä hänelle on yhtiön omaisuudesta hänen omaa panostaan vastaava osuus. Näin mahdollistetaan yhtiön toiminnan jatkuminen siitä huolimatta, että joku yhtiömiehistä haluaa vetäytyä yhtiöstä tai yhteistyö yhtiömiesten välillä ei ole enää mahdollinen. (Villa 2018, 169)

Mikäli kyseessä on kommandiittiyhtiön äännettömän yhtiömiehen osuuden lunastaminen, palautetaan yhtiömiehelle hänen yhtiöpanostaan vastaava osuutensa yhtiön varoista. Yhtiötä ei voida purkaa äännettömän yhtiömiehen kuoleman, konkurssin tai yhtiöosuuden ulosmittauksen johdosta, vaan muiden yhtiömiesten on aina lunastettava hänen osuutensa, kuten AKL 7:8 §:ssa säädetään. Jos yhtiössä on ollut vain yksi äännettömän yhtiömies, voi hänen osuutensa lunastaminen johtaa siihen, että yhtiömuoto muuttuu avoimeksi yhtiöksi. Jos äännettömän yhtiömiehen lunastamisen jälkeen yhtiöön jää ainoastaan yksi vastuunalainen yhtiömies eikä vuoden kuluessa yhtiöön ole tullut äännettömyydestä lukuun ottamatta yhtiömiestä, katsotaan yhtiö AKL 5:9 nojalla purkautuneeksi. Kommandiittiyhtiö ei voi toimia lainkaan ilman vastuunalaista yhtiömiestä, joten mikäli ainut vastuunalainen yhtiömies eroaa yhtiöstä, purkautuu yhtiö automaattisesti. (Villa 2018, 181)

4.1.2 Osakeyhtiö

Osakeyhtiö on Osakeyhtiölain 624/2006 2 § mukaan erillinen oikeushenkilö eivätkä osakkeenomistajat ole henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön veloista. Osakeyhtiö omistaa itsenäisesti oman omaisuutensa eikä osakeyhtiön omaisuus ole käytettävissä osakkeenomistajien velkojen saatavien maksuun. Perustettaessa yksityistä osakeyhtiötä, tulee kunkin osakkaan allekirjoittaa OYL 2:1 § mukainen perustamissopimus jossa he merkitsevät oman osakepääomansa, joka on vähintään OYL 1:3 §:ssa säädetty 2 500 euroa. Ellei yhtiöjärjestyksessä ole säädetty muuta, tuottavat kaikki yhtiön osakkeet yhtäläiset oikeudet yhtiössä. (OYL 624/2006 3:1 §)

Osakkaat laativat keskenään osakassopimuksen, jossa he määrittävät miten osakkeet kunkin osakasomistajan puolesta käytetään, miten he käyttävät osakkeiden tuottamia oikeuksia yhtiössä ja miten he toimivat yhtiössä sekä miten he sitoutuvat omistamaan yhtiön osakkeita. Osakassopimuksessa on säädetty yksityisissä osakeyhtiöissä rajoitteista liittyen osakkeiden vapaaseen vaihdantaan, joten osakkeen hankkimiseen tai luovuttamiseen saatetaan yhtiöjärjestyksestä riippuen tarvita yhtiön suostumus kuten OYL 3:8 § ssa on säädetty. (Villa 2018, 217)

Osakeyhtiö voi purkautua joko yhtiökokouksen, tuomioistuimen tai rekisteriviranomaisen päätöksestä. Purkautuminen voi tulla kyseeseen myös yhtiön sulautumisen tai jakautumisen vuoksi. Jos yhtiöllä on enemmän velkaa kuin varallisuutta, tulee ennen purkamista toimittaa selvitys, jossa selvitetään yhtiön varallisuus ja mahdollinen omaisuuden muuttaminen rahaksi ja velkojen maksaminen sekä omaisuuden realisointi velkojen maksua varten. Jäljelle jäävä varallisuus jaetaan osakkeenomistajien kesken. Mikäli selvitystilassa katsotaan, ettei yhtiöllä ole tarpeeksi varjoa velkojen maksuun, asetetaan yhtiö konkurssiin. (OYL 624/2006 20:7 §)

4.2 Uskottu mies

Mikäli avoerotilanteessa puolisoiden välinen yhteistyökyky ei toimi eikä yhteisomistuksessa olevasta omaisuudesta ja sen hallinnasta päästä sopuun on mahdollista saada ulkopuolista apua uskotusta miehestä. (YhtOmL 6 §) Uskotun miehen määräämistä

voi kumpikin osapuoli hakea joko hallinnoimaan yhteisomistuksen kohdetta tai hänet voidaan määrätä toimittamaan yhteisomistuksen purkaminen. Uskottuja miehiä voi olla myös useampia, mikäli tuomioistuin katsoo useamman uskotun miehen määräämisen tarpeelliseksi omaisuuden hoitoa varten. Uskottuna miehenä voi toimia tehtävään kykenevä henkilö, myös omistajaosapuoli, jos tuomioistuin katsoo hänen olevan tehtävään sopiva ja ajavan kaikkien omistajien yhteistä etua. Tehtävä voi olla määräaikainen tai toistaiseksi voimassa oleva. (Mikkola 2017, 49)

Uskottu mies voi tulla myös avuksi tilanteessa, jossa yhteisomistajien tulehtuneet välit estävät omaisuuden hoidon ja hallinnan ja ainut vaihtoehto on yhteisomistuksen purku joko jakamalla omaisuus fyysisesti tai myymällä omaisuus ja uskotun miehen avulla jakamaan myyntihinta omistajien kesken. (Mikkola 2017, 58)

4.2.1 Uskotun miehen hakeminen ja määrääminen tehtävään

Uskotun miehen hakuprosessissa tuomioistuin katsoo, onko uskotun miehen määräämiselle riittävät perusteet. Tuomioistuin kuulee myös toista omistajaosapuolta asiassa, mikäli omistajaosapuolet eivät ole yhdessä hakeneet uskotun miehen määräämistä. Tuomioistuimen hylätessä hakemuksen uskotusta miehestä, voidaan hakemus tehdä uudelleen olosuhteiden muuttuessa. Tällöin tuomioistuin tekee asiassa uuden ratkaisun ja ottaa huomioon sillä hetkellä vallitsevat olosuhteet. (Mikkola 2017, 49)

Tuomioistuimelle tulee esittää hakuvaiheessa näyttö siitä, ettei omaisuutta pystytä yhdessä hallinnoimaan tai sen jakaminen yhdessä omistajien kesken ei ole fyysisesti mahdollista tai se aiheuttaisi huomattavia kustannuksia tai alentaisi omaisuuden arvoa. Hakuprosessi ei siis edellytä omistajaosapuolten välillä riittäviä välejä. (Mikkola 2017, 60)

4.2.2 Uskotun miehen tehtävät ja toimivalta

Uskotun miehen tehtävänä on YhtOmL 6 § mukaan yhteisen omaisuuden hoitaminen ja hallinnointi omistajien yhteiseksi hyväksi. Uskotun miehen tulee siis hoitaa tehtävänsä niin, että omaisuuden arvo säilyy ja mahdollisesti myös tuottaa. Tuomioistuimella on kuitenkin YhtOmL 7 §:n nojalla valta asettaa uskotulle miehelle noudatettavaksi tapauskohtaisesti tarpeellisiksi katsomiaan ohjeita. Näitä ohjeita ei ole tarkemmin rajattu, mutta ne voivat koskea esimerkiksi omaisuuden säilyttämistä tai tuoton ohjautumista osapuolten välillä, kunhan uskotun miehen tehtävä säilyy perusluonteeltaan sellaisena, kuin YhtOmL 6 §:ssa on säädetty. Laissa ei ole otettu kantaa siihen, tuleeko tuomioistuimen asettaa nämä rajat oma-aloitteisesti vai vaaditaanko siihen yhteisomistajan pyyntöä mutta lähtökohtaisesti voidaan todeta, että pyynnön tulisi olla omistajatahon tekemä. (Mikkola 2017, 51)

Uskotun miehen toimivallasta päättävä tuomioistuin voi päättää myös siitä, onko uskotulla miehellä oikeus päättää omaisuuden hallinnan jakamisesta omistajaosapuolten kesken, sillä laissa ei ole rajattu tähän liittyviä oikeuksia. (Mikkola 2017, 53)

Siitä huolimatta, että omaisuutta on määrätty hoitamaan uskottu mies, voivat omistajaosapuolet määrätä omaisuudesta ja tarvittaessa myydä omaisuuden ilman uskotun miehen hyväksyntää. Uskottu mies on siis ainoastaan asiamiehen roolissa yhteisomistajille eikä uskotulla miehellä ole omistajaosapuolia jyräävää oikeutta tehdä omaisuutta koskevia päätöksiä. Omistajat voivat myös päättää yhdessä uskotun miehen toimivallasta joko rajoittamalla sitä haluamallaan tavalla tai vapauttamalla hänet tehtävästään. (Mikkola 2017, 55)

Myyntitilanteessa uskotun miehen tulee noudattaa tuomioistuimen antamia ohjeita. Tuomioistuin tekee päätöksen siitä, kuinka myynti toimitetaan ja vahvistaa alimman myyntihinnan. Myynti tulee YhtOmL10 §:n nojalla toteuttaa huutokaupalla, ellei yhteisomistajien kesken ole muuta sovittu tai kauppa toteudu edullisemmin muulla tavalla. Uskottu mies määrää omaisuuden myyntiehdot ja vastaa huutokaupan toteuttamisesta. Hänellä on myös valtuus allekirjoittaa kauppakirja. (YhtOmL 180/1958 11 §)

5 CASE-TAPAUKSET JA RATKAISUT

Erilaisten avoliiton purkamiseen käytettävien ja avopuolisoiden yritystoiminnan jatkamiseen tai päättämiseen liittyvien vaihtoehtoisten menetelmien kuvaamiseksi ja havainnollistamiseksi olen laatinut erilaisia kuvitteellisia esimerkkitapauksia, joissa puolisoiden kesken yhteistalous tulee purkaa ja selvittää avoeroon liittyvät vaikutukset yritystoimintaan. Esimerkit olen laatinut sen perusteella, miten voin mahdollisimman selkeästi soveltaa käytäntöön teorian, jota olen tutkinut. Olen näihin tapauksiin soveltanut tässä opinnäytetyössä aiemmin läpikäytyä teoriaa avoliiton yhteistalouden purkamisesta ja muista omaisuuden jakamisen keinoista ja selvittänyt, kuinka kussakin tapauksessa osapuolten tulisi toimia ja mitä mahdollisia keinoja heillä on käytössään avoeron ratkaisemiseksi ja omistussuhteiden purkamiseksi.

5.1 Case A

Avopuolisot A ja B ovat olleet avoliitossa 25 vuotta ja heille on syntynyt avoliittoon yhteinen lapsi C, joka on avoeron aikaan 20-vuotias. Avopuolisot asuvat yhdessä avoliiton aikana hankkimassaan asuinhuoneistossa, jonka he omistavat puoliksi. Heillä on yhteinen yritys X Avoin yhtiö, jossa he kummatkin ovat yhtiömiehiä. Nyt avoliitto on päättymässä. Avopuolisot ovat lapsensa C:n täysi-ikäistyttyä tehneet kirjallisen sopimuksen, jonka mukaan avoeron sattuessa menestyvää yritys X Ay:tä ei tarvitse purkaa, vaan puoliso A luovuttaa tässä tapauksessa oman osuutensa C:lle, joka jatkaa toisen vanhempansa kanssa yritystoimintaa.

Koska avopuolisoilla on takanaan vähintään viiden vuoden yhteistaloudessa asumista ja heillä on yhteinen lapsi, ratkaistaan heidän avoeroonsa liittyvät asiat Avoliittolakia 26/2011 soveltaen. (AVOL 26/2011 3 §) Avopuolisoilla ei ole heidän yhteisen asuinhuoneistonsa omistussuhteista erimielisyyksiä. Huoneisto myydään ja siitä saadut varat jaetaan puoliksi heidän kesken. (AVOL 26/2011 5 §) Irtain omaisuus, jonka omistussuhdetta ei voida osoittaa kuuluvan jommallekummalle puolisoista, jaetaan puolisoiden välillä niin, että kumpikin ottaa itselleen omasta mielestään heille kuuluvat ja rakkaat esineet ja lopun he jakavat sopuisasti keskenään tai antavat lapselleen. (AVOL 26/2011 6 §) He laativat varmuuden vuoksi yhdessä kahden todistajan läsnäollessa

asiakirjan, jossa todetaan, ettei omaisuuden erottelua ole toimitettu vaan he ovat keskenään sopineet omaisuuden jakamisesta eikä tästä ole koitunut erimielisyyksiä. He toteavat asiakirjassa vielä, että kumpikin hyväksyvät omaisuuden jaon ja asia on näinollen lopullisesti ratkaistu.

Avopuoliso A luovuttaa puolisoiden laatiman sopimuksen mukaisesti osuutensa yrityksestä C:lle joka jatkaa toisen vanhempansa kanssa yritystoimintaa A:n erotessa yhtiöstä. A:lla ei ole vastuuta yhtiön veloista, jotka syntyvät sen jälkeen, kun hänen eroamisestaan on tehty merkintä kaupparekisteriin ja asia on kuulutettu. C:n vastuulla on myös sellaiset mahdolliset yhtiön velat, jotka ovat olleet olemassa ennen kuin hän on liittynyt yhtiöön. (AKL 389/1988 4.1 §)

5.2 Case B

Avopuolisot A ja B ovat olleet avoliitossa 2 vuotta ja tänä aikana perustaneet yhdessä kommandiittiyhtiön, jossa avopuoliso A toimii vastuunalaisena yhtiömiehenä ja avopuoliso B äänettömän yhtiömiehen roolissa. Avopuolisot ovat asuneet yhdessä puoliso A:n omistamassa asuinhuoneistossa, jonne käsistään kätevä puoliso B on tehnyt remonttia ja parantanut näin asunnon arvoa huomattavasti. B on kustantanut remonttimateriaalit huoneistoon itse, yhteensä 5 800 euroa.

Avopuolisot ovat olleet avoliitossa vasta 2 vuoden ajan ennen avoeroa eikä heillä ole yhteisiä lapsia, joten Avoliittolakia 26/2011 ei heidän tapauksessaan voida soveltaa. (AVOL 26/2011 3 §) Avoerossa sovelletaan näinollen Lakia eräistä yhteisomistussuhteista 180/1958. (YhtOmL 180/1958 1 §) Puolisot eivät avoeron myötä ole päässeet yhteisymmärrykseen siitä, miten yritystä hoidetaan tai miten yritys pitäisi jakaa. Yhdessä he eivät voi jatkaa yrittäjinä riitaisten välien vuoksi. Puoliso B on päättänyt hakea uskotun miehen määräämistä, jotta tämä voisi ulkopuolisena toimia yrityksessä kummankin eduksi ja toimittaa yrityksen myynnin. (YhtOmL 180/1958 6 §)

Puoliso B on hakenut myös perusteettoman edun palautusta, sillä hän kokee puoliso A:n saaneen perusteetonta etua ja taloudellista hyötyä hänen tekemästään remontista A:n asunnossa, josta B on eron myötä joutunut muuttamaan pois.

Puoliso B hakee oikeudelta uskotun miehen määräämistä yhtiön hallinnon hoitamiseksi ja omaisuuden jakamiseksi. Puoliso A vastustaa tätä, joten oikeus kuulee asiassa myös hänen kantansa. Oikeus kuitenkin katsoo, että uskotun miehen määräämiselle on tapauksessa perusteet ja määrää uskotun miehen hoitamaan yhtiön purkamisen ja siihen liittyvän omaisuuden jakamisen. (YhtOmL 180/1958 6 §) Uskotun miehen tehtävänä on jakaa yhtiön omaisuus niin, että tilanne on kummankin osapuolen kannalta paras mahdollinen. Hän ei siis toimi uskottua miestä hakeneen puoliso B:n eduksi, vaan varmistaa että ratkaisu on kummankin osapuolen edun mukainen. (YhtOmL 180/1958 7-8 §)

Oikeus katsoo myös, että puoliso B:lle tulisi määrätä perusteettoman edun palautusta hänen antamastaan panoksesta puoliso A:n omaisuudelle. Koska puoliso B on myös itse saanut käyttää vastikkeetta puoliso A:n huoneistoa kotinaan, katsotaan sen kuitenkin laskevan perusteettoman edun palautuksen määrää. (KKO 1988:27)

5.3 Case C

Avopuolisoilla A ja B on takanaan 8 vuoden avoliitto ja heillä on yhteinen yritys X Oy, jossa A:n omistusosuus on 75 % ja B:n 25 %. He asuvat yhdessä puoliksi omistamassaan omakotitalossa, ja ovat elämänsä aikana hankkineet sinne yhdessä paljon irtainta omaisuutta. A:n isä on eläkkeellä oleva kirvesmies, joka on tehnyt vastikkeetta paljon kunnostustöitä avoparin omakotitalossa.

Avopuolisot sopivat yhdessä, että avoerossa A lunastaa B:n omistaman 25 % osuuden yrityksestä, jotta hän voi yksin jatkaa yritystoimintaa avoerosta huolimatta. He sopivat kaupat tästä 25 % omistusosuudesta.

Avoliittoa on kestänyt 8 vuotta, joka yltää Avoliittolain 26/2011 asettamat edellytykset, joten puolisoitten avoerossa sovelletaan avoliittolakia. (AVOL 26/2011 3 §)

Avoliiton aikana puolisoille on kertynyt koko omakotitalon verran yhteistä irtainta omaisuutta, ja nämä tulisi myös avoeron myötä jakaa osapuolten kesken. Puolisoilla on joidenkin esineiden omistusosuuksien kohdalla erimielisyyksiä ja puoliso B päättää

hakea pesänjakajaa selvittämään irtaimen omaisuuden omistussuhteet ja toimittamaan erottelun. (AVOL 26/2011 7 § 2. mom.) Kumpikin osapuoli pitää oman omaisuutensa ja sellaiset esineet, joiden osalta ei voida näyttää kumman omistukseen esine kuuluu, katsotaan erottelussa olevan heidän yhteistä omaisuuttaan. (AVOL 26/2011 6 §) Pesänjakaja laatii erottelukirjan ja jakaa omaisuuden avopuolisoiden välillä tasan. Pesänjakaja ratkaisee myös kaikki erotteluun liittyvät riidat. (AVOL 26/2011 7 § 2. mom.)

Puoliso A hakee itselleen hyvitystä, koska on sitä mieltä, että hänen isänsä tekemät kunnostustyöt puolisoiden yhteiseen omakotitaloon ovat tuoneet B:lle perusteetonta etua nyt kun kiinteistö myydään ja sen arvo on näiden A:n isän tekemien kunnostustöiden myötä noussut huomattavasti. (AVOL 26/2011 8 §) Oikeus katsoo, että A:n isän tekemä rakennustyö ei ole A:n antamaa panosta yhteistalouden hyväksi, vaan kyseessä on kummankin avopuolison hyväksi tehty työ A:n isän puolesta. A:lle ei siis myönnetä tässä tapauksessa hyvitystä. (KKO 2018:5)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Työni tarkoitus oli selvittää avoliiton purkamisen taloudellisia vaikutuksia ja sitä, miten omaisuudenjako tapahtuu avoliiton päätyttyä, kun yhteistä omaisuutta on avopuolisoiden yritys. Selvää on, ettei avoliitolla ole yritystoiminnan kannalta merkitystä, vaan yritystoimintaan liittyvät toimenpiteet ovat samanlaiset riippumatta siitä, millainen suhde yrittäjäosapuolilla on ollut. Avoliiton purkaminen voi nostaa pintaan tunteita, jotka omalta osaltaan voivat vaikuttaa omaisuuden jakamiseen eri tavalla kuin tapauksessa, jossa osapuolilla ei ole ollut parisuhdetta.

Avoerotilanne voi tilanteesta riippuen olla haastava omaisuudenjaon näkökulmasta. Paras ja kivuttomin lopputulos saavutetaan, mikäli puoliset ovat osanneet varautua mahdolliseen eroon etukäteen solmimalla jo avoliiton aikana sopimuksia mahdollisen avoeron varalle, varsinkin yhteiseen yritykseen liittyen, jos he ovat sellaisen perustaneet. Tällöin omaisuus on helppo jakaa sopimusten osoittamalla tavalla eikä mahdollisia kiistoja pääse jaosta syntymään. Avoeron varalta on myös tärkeää pitää erillään puolisoiden henkilökohtainen omaisuus ja yrityksen omaisuus, jottei nämä sekoitu

omaisuutta erotellessa. Kuitit yritykselle tehdyistä hankinnoista tulisi aina taltioida, jotta voidaan osoittaa omaisuuden olevan yrityksen.

Avoero ei velvoita puolisoita lakkauttamaan heidän yhteistä yritystoimintaansa vaan he voivat toki jatkaa toimintaa eron jälkeenkin normaalisti, jos se on heidän välillään mahdollista. Realiteetit tulisi kuitenkin jo avoliiton aikana pitää mielessä ja niiden pohjalta sopia yritystoiminnan jatkamisesta mahdollisen eron sattuessa. Henkilöyhtiössä avopuolisot vastaavat omalla henkilökohtaisella omaisuudellaan yhtiön veloista, joten riski erotilanteesta johtuville taloudellisille vaikutuksille on tällöin entistä suurempi. Osakeyhtiössä hallinnollisten tehtävien hoitaminen voi muodostua hankalaksi, jos avopuolisoilla ei ole eron vuoksi mahdollista hoitaa asioita sopuisasti.

Lainsäädäntö tuo omat helpotuksensa omaisuuden jakamiselle avoerotilanteessa. Riippuen siitä, onko kyseessä avoliittolaissa säädetty edellytykset täyttävä avoliitto vai lailla säätelemätön avoliitto, voivat avopuolisot käyttää hyväkseen laissa säädettyjä keinoja mm. pesänjakajan ja uskotun miehen määräämisestä sekä hyvityksen tai perusteettoman edun palautuksesta. Yritystoiminnan jatkuminen tai lopettaminen on avopuolisoiden kesken sovittavissa avoeron jälkeen. Jos toimintaa ei voida jatkaa, ei välttämättä menestyvän ja kannattavan yrityksen myynti ole järkevä vaihtoehto. Silloin puolisoitten tulisi sopia, voisiko toinen puolisoista lunastaa toisen osuuden yrityksestä ja jatkaa yrityksen pyörittämistä yksin tai jonkin kolmannen osapuolen kanssa. Jos toiminta halutaan päättää kokonaisuudessaan, voivat puolisot toimittaa siihen liittyvät toimenpiteet keskenään tai he voivat hakea oikeudelta uskotun miehen määräämistä tehtävään, jolloin asian hoitaa kolmas osapuoli jonka velvollisuutena on katsoa, että kummankin etua valvotaan.

Miten omaisuudenjako sitten tapahtuu, kun jaettavana on omaisuutta ja yhteinen yritys? Jakamisen keinoja on erilaisia, riippuen avopuolisoiden yhteistyökyvystä avoeron aikana ja avoeron jälkeen. Yritystoiminta voidaan avopuolisoiden yhteisellä päätöksellä päättää kokonaan, mikäli kummallakaan osapuolella ei ole intressiä tai taloudellisesti mahdollista jatkaa yritystoimintaa yksin tai jonkin kolmannen osapuolen kanssa. Jos yritystoiminta päätetään lopettaa, tulee lopettamista edellyttävät toimenpiteet tehdä kuten missä tahansa yrityksessä. Puolisoilla on mahdollisuus hakea uskottua miestä hoitamaan yritystä ja toimittamaan yrityksen myynti. Puolisoiden yhteinen

omaisuus tulee erotella yrityksen omaisuudesta, jottei nämä sekoitu omaisuutta erotellessa.

Yhteisen omaisuuden osalta kummallakaan ei ole oikeutta toisen omaisuuteen. Molemmat pitävät omiin nimiinsä rekisteröidyn omaisuuden ja sellainen omaisuus, jonka omistusta ei voida osoittaa katsotaan olevan avopuolisoiden yhteistä ja se jaetaan heidän kesken. Jos toinen avopuolisista kokee toisen saaneen häneltä perusteetonta etua voi hän hakea oikeusteitse perusteettoman edun palautusta tai hyvitystä, riippuen siitä onko kyseessä lailla säännelty vai säätelemätön avoliitto.

Asian tutkiminen on antanut minulle paljon uutta tietoa avoeroprosessista ja mahdollisista käytettävistä menetelmistä avoeron sattuessa. Uskon pystyneeni selvittämään tutkimuksessani kaikki avoeroprosessissa käytettävät keinot omaisuuden jakamiselle ja selvittämään asiaa sekä niille avopareille, jonka avoliitto ylittää avoliittolain asettamille vaatimuksille, että niille, joiden avoeroa käsiteltäisiin yhteisomistustilaa käyttäen. Työssäni minut yllätti, kuinka hyvin lainsäädännössä on otettu huomioon erilaiset tilanteet avopuolisoiden kesken ja se, että koska avoliitossa ei ole avioliitosta tuttua oikeutta toisen omaisuuteen erotessa, on molemminpuolinen hyötyminen ja perusteeton etu otettu huomioon ja siltä on mahdollista välttyä.

LÄHTEET

Avoliittolaki 13.6.1929/234

Etu- ja sukunimilaki 19.12.2017/946

Gottberg, E. 2013. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Turku: Turun yliopisto

HE 37/2010. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Kangas, U. 2018. Perhevarallisuusosoikeus. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 5.1.2019.

Kansaneläkelaki 11.5.2007/568

Keinänen, A. & Vääänen, U. 2016. Empiirinen oikeustutkimus - mitä ja milloin? Teoksessa Miettinen, T. (toim) Oikeustieteellinen opinnäyte - artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy. Viitattu 27.2.2019.

KKO 2018:5

KKO 2000:114

KKO 1993:168

KKO 1988:27

Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389

Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 14.1.2011/26

Laki eräistä yhteisomistussuhteista 25.4.1958/180

Laki välimesmenettelystä 23.10.1992/967

Mikkola, T. 2017. Yhteisomistus. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 15.1.2019.

Nysten, T. 2015. Parisuhteen juridiikka. Helsinki: Helsingin Kamari Oy

OM 2008:10. Oikeusministeriön työryhmämietintö: Yhteistalouden purkaminen avoliiton päättyessä.

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624

Ossa, J. 2006. Perhe, perintö ja verotus. Helsinki: WSOYpro. Viitattu 8.1.2019.

Perintökaari 5.2.1965/40

Työsopimuslaki 26.1.2001/55

Villa, S. 2018. Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 18.2.2019.